

ΔΙΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ: Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΕ
ΙΑΤΡΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΣΕ ΕΙΔΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

*Αθηνά Φραγκούλη, Ρίτσα Παπαθεοφίλου & Θεανώ
Καλλινικάκη, 2000*

*Στο Βιβλίο «Θέματα επιμόρφωσης ευαισθητοποίησης
στελεχών ψυχικής υγείας παιδιών και εφήβων»*

Η Valery Golding το 1991 άνοιξε την ομιλία της στο εντατικό βιωματικό εργαστήριο Διεπαγγελματικής Συμβουλευτικής στη Βάρη Αττικής με τις φράσεις: *«Με τη συνεχώς αυξανόμενη ειδίκευση της εργασίας στις μέρες μας, εμφανίζεται όλο και περισσότερο η ανάγκη για συνεργασία ανάμεσα σε επαγγελματίες συναφών επαγγελμαμάτων. Αυτό το μοίρασμα των σκέψεων και της πρακτικής δεν επιτυγχάνεται εύκολα»*, (Golding, 1994, σελ.40).

Οι φράσεις αυτές συνοψίζουν την υφιστάμενη πραγματικότητα στους τομείς εκπαίδευσης, υγείας, δικαιοσύνης, οικονομίας, πρόνοιας κ.ά., όπου η παροχή υπηρεσιών σχεδιάζεται και ασκείται με τη συν-εργασία περισσότερων της μιας επιστημών και περισσότερων του ενός τεχνικών κλάδων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 2/6

Οι επιστημονικοί κλάδοι αναπτύσσονται σε συνεχή αλληλεπίδραση, δανείζοντες ή δανειζόμενοι μεταξύ τους ορισμένα από τα ιδιαίτερα σχήματα της σκέψης και του λόγου τους. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της συνεργασίας είναι η συναλλακτικότητα: οι σκέψεις και οι δράσεις δεν παρατίθενται ούτε αθροίζονται. Αντίθετα τέμνονται, αλληλεπιδρούν ή και αντιπαρατίθενται.

Πολλά από τα διεπιστημονικά σχήματα είναι πολυπληθή και πολυδύναμα. Στο πεδίο της κοινής δράσης αναπτύσσεται μια σύνθετη δυναμική ομάδα, στην οποία, εκτός από τις ιδιότητες κάθε επαγγέλματος και τις αρχές με τις οποίες εργάζεται η ομάδα τη δεδομένη ιστορική στιγμή της ανάπτυξής της, συμβάλλουν η προσωπικότητα, οι εμπειρίες, οι φιλοδοξίες και η φάση εξέλιξης του κάθε μέλους της. Ορισμένα από τα βασικά, σημαντικά και διαχρονικά ερωτήματα που αναφύονται στους χώρους εργασίας είναι:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 3/6

- Ποιος είμαι εγώ, ποια τα οράματα μου, η προσωπικότητά μου, η «κληρονομιά που κουβαλάω»;
- Τι ξέρω; Τι δεν ξέρω; Μπορώ να ρωτήσω, μπορώ να αφήσω να φανούν η άγνοια και η επιθυμία μου να μάθω;
- Τι θέλω; Πώς οργανώνω τις γνώσεις μου σε επιθυμίες; Το εργασιακό περιβάλλον μου παραχωρεί χώρο και χρόνο για να μπορέσω να αναπτύξω επιθυμίες;
- Πώς μπορώ να εξελιχθώ μέσα στα όρια της δεοντολογίας του επαγγέλματος μου και του επιστημονικού μου ρόλου;
- Η εποπτεία είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής πρακτικής μου; Έχω διαρκή-συνεχιζόμενη εκπαίδευση;
- Στο εργασιακό πλαίσιο νιώθω ότι έχω δεσμεύσεις αλλά παράλληλα έχω και την ελευθερία να εξελίξω την εργασία μου;

Τελικά, η φύση της συνεργασίας μεταξύ των επαγγελματιών προσδιορίζεται από το φανερό και μη φανερό τρόπο λειτουργίας του εργασιακού πλαισίου και τη δεοντολογία που διέπει τις μεταξύ τους σχέσεις και εξαρτάται από:

- τη φιλοσοφία του υπευθύνου,
- τη δυναμική της ομάδας,
- το πλαίσιο στο οποίο αυτή αναπτύσσεται,
- την ηλικία και την εμπειρία των μελών της,
- την προσωπική δουλειά που κάθε μέλος έχει κάνει με τον εαυτό του -αυτογνωσία,
- τη φύση και τη βαρύτητα των προβλημάτων που καλείται να αντιμετωπίσει.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 5/6

Συνεργασία σημαίνει ενέργεια, δέσμευση και προσπάθεια, ενώ σύμφωνα την Beveridge (1996) απαιτεί μια ξεκάθαρη αναγνώριση των συμπληρωματικών ρόλων των ειδικών που συμμετέχουν καθώς και την αναγνώριση της ανάγκης για αμοιβαία αλληλοϋποστήριξη. Δυσκολίες μπορεί να προκληθούν μόνον όταν ο ένας ειδικός δεν ξέρει τι προσφέρει ο άλλος σε επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων και θεραπευτικών μεθόδων (Norwich, 1990).

Η δημιουργία ευνοϊκών για τη συνεργασία προϋποθέσεων είναι καθήκον τόσο του υπεύθυνου και συντονιστή της διεπιστημονικής ομάδας όσο και όλων των μελών της.

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στα ειδικά σχολεία και τις ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες. Στα ειδικά σχολεία το ειδικό προσωπικό «κουβαλάει» τη δική του εργασιακή κουλτούρα και τα τελευταία χρόνια στις ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες συνεργάζονται και εκπαιδευτικοί που «κουβαλούν» άλλη, τη δική τους εργασιακή κουλτούρα. Πώς θα μπορέσουν να συμβαδίσουν αυτές οι διαφορετικές εργασιακές κουλτούρες;

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 6/6

Τόσο τα ιατροπαιδαγωγικά κέντρα όσο και τα ειδικά σχολεία έχουν ένα κοινό στόχο: την κάλυψη των αναγκών του παιδιού ή του εφήβου ως μέλους ενός οικογενειακού και κοινωνικού συστήματος. Αυτή η καλύτερη κάλυψη διασφαλίζεται με τη στενή συνεργασία των διεπιστημονικών ομάδων όχι μόνο στο σχεδιάσμα αλλά και στον τρόπο παροχής των υπηρεσιών. Η ανοιχτή συζήτηση, η ανταλλαγή απόψεων, ακόμη και οι συγκρούσεις μεταξύ εκπαιδευτικών και θεραπευτών βοηθούν στη ρηματοποίηση των συναισθημάτων και των εντάσεων, η οποία με τη σειρά της διευκολύνει την αμοιβαία κατανόηση των δυσκολιών και της συνεισφοράς του κάθε επαγγελματία.

Εμπόδια στη διεπιστημονική συνεργασία 1/13

- Υπάρχουν εντάσεις, οξύτητες, δυσκολίες και προβλήματα (McCatney, 1999). Αυτά κατά μία άποψη οφείλονται στο γεγονός ότι η εκτίμηση και η προσέγγιση ενός εκπαιδευτικού είναι διαφορετική από την εκτίμηση και την προσέγγιση ενός θεραπευτή.
- Σύμφωνα με το μοντέλο της Banathy (1996), τα εμπόδια στη συνεργασία μεταξύ των φορέων της παιδείας και της υγείας πηγάζουν από τα διαφορετικά συστήματα θεώρησης που ισχύουν στην εκπαίδευση και την υγεία αντίστοιχα. Τα εμπόδια αυτά είναι: λειτουργικά, δομικά, διαδικαστικά και περιβαλλοντικά εμπόδια.

Εμπόδια στη διεπιστημονική συνεργασία 2/13

α. Στα λειτουργικά εμπόδια εντάσσονται δύο ευδιάκριτα διαφορετικές προσεγγίσεις: Η ομαδική ως προς την ατομική προσέγγιση του μαθητή και η εκπαίδευσή του ως προς την αντιμετώπιση της διαταραχής που τυχόν παρουσιάζει.

Η ομαδικότητα-ενσωμάτωση έναντι της ατομικότητας

- Στο σχολείο όλα τα παιδιά φοιτούν συγκεκριμένα χρόνια, ανεξάρτητα από τις ιδιαιτερότητές και τις ατομικές ανάγκες τους. Στο σχολείο όλα προσφέρονται σε όλους, Η εκπαίδευση είναι συνδεδεμένη με τις έννοιες του πολίτη, της ισότητας των ευκαιριών και της ποιότητας ζωής.
- Οι υπηρεσίες ψυχικής υγείας προσφέρονται σε επιλεγμένα παιδιά με βάση τη διάγνωση, Η διάγνωση καθοδηγεί τι είδους υπηρεσίες θα προσφερθούν, με τι μέσα, για πόσο χρονικό διάστημα και με ποιους στόχους, Υπηρεσίες υγείας που δεν προσφέρονται σε όλα τα παιδιά μπορεί να θεωρηθούν από ορισμένους εκπαιδευτικούς ότι είναι μη αποδοτικές υπηρεσίες.

Παροχή εκπαίδευσης ή αντιμετώπιση της διαταραχής

Τα σχολεία μεριμνούν για τη μάθηση και την προσαρμογή όλων των μαθητών στο υφιστάμενο κάθε φορά εκπαιδευτικό σύστημα. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες χρειάζονται παρεμβάσεις για να βοηθηθούν στη μάθηση και την προσαρμογή. Οι υπηρεσίες υγείας, οι ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες βασίζονται σε ένα ιατρικό μοντέλο, εκείνο «της διαταραχής» ή «της αναπηρίας». Εκεί η παρέμβαση είναι ατομική και βασίζεται στην αξιολόγηση που επισημαίνει τα αδύνατα σημεία και στοχεύει να ενισχύσει τις δυνατότητες του παιδιού για προσαρμογή όχι μόνο στο σχολείο αλλά και στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον του. Πρόσφατα η μεθοδολογία της ατομικής αξιολόγησης έχει εφαρμογή και στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Η διεπιστημονική αλληλεπίδραση

Το προσωπικό του ειδικού σχολείου δεν ξέρει κάτω από ποιες συνθήκες και με ποιες δυσκολίες εργάζεται το προσωπικό ενός ιατροπαιδαγωγικού κέντρου ή εκείνοι δεν ξέρουν κάτω από ποιες ιδιαίτερες συνθήκες εργάζονται οι εκπαιδευτικοί στις τάξεις τους. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί συνεργάζονται ικανοποιητικά μεταξύ τους στο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Η συνεργασία αυτή αφορά έναν κλάδο όπως και το αντίστοιχο προσωπικό στα ιατροπαιδαγωγικά κέντρα.

Τι συμβαίνει όμως στις περιπτώσεις που οι επαγγελματίες και των δύο αυτών χώρων εργάζονται μαζί στο ειδικό σχολείο; Εκεί η διεπιστημονική συνεργασία αφορά διαφορετικούς κλάδους και είναι προϋπόθεση για την ομαλή λειτουργία της υπηρεσίας. Όμως αυτή, όπως ήδη αναφέραμε, απαιτεί ισότιμη σχέση μεταξύ των μελών της ομάδας και κοινό σχεδιάσμα των γενικών και των επιμέρους στόχων. Προϋποθέτει ότι οι εκπαιδευτικοί επιχειρούν να γνωρίσουν ποιο είναι το ακριβές φάσμα των υπηρεσιών που μπορούν να προσφέρουν οι ψυχολόγοι, οι εργοθεραπευτές, οι φυσιοθεραπευτές, οι κοινωνικοί λειτουργοί, οι λογοπεδικοί, και αυτοί με τη σειρά τους ξέρουν τι γνωρίζει και τι

Εμπόδια στη διεπιστημονική συνεργασία 5/13

Οι τυχόν άγνοιες, ασάφειες και παρεξηγήσεις αναπόφευκτα επηρεάζουν τις σχέσεις συνεργασίας και συμβάλουν σε ένα κλίμα καχυποψίας και δυσπιστίας. Σε μερικές περιπτώσεις εκπαιδευτικοί και ειδικοί υγείας αναρωτιούνται ποιος μπήκε στο πεδίο της εργασίας του άλλου, γεγονός που καλλιεργεί αντιπαλότητες. Το ίδιο συμβαίνει και όταν οι επαγγελματίες και των δύο χώρων τείνουν να θεωρούν τον τομέα τους τομέα υψηλής εξειδίκευσης και υποστηρίζουν την αναγκαιότητα της συνεργασίας.

Οι δυσκολίες αυτές επιτείνονται και από την ασάφεια που περιβάλλει τα εξειδικευμένα αντικείμενα και την επαγγελματική ταυτότητα πολλών ειδικοτήτων. Ειδικά στη χώρα μας, όπου «είσαι αυτό που δηλώνεις», είναι εφικτή η αμοιβαία εμπιστοσύνη που θέτει τις βάσεις για σωστή προσφορά υπηρεσιών; Είναι διακριτή η μεθοδολογία της εργασίας κάθε ειδικού;

Πώς ο κάθε ειδικός παρουσιάζει τον εαυτό του και τη δουλειά του στην ομάδα των συνεργατών του; Ποιοι ρόλοι αναδύονται από τη δυναμική της ομάδας; Πώς συγκροτείται η διεπαγγελματική ομάδα στα ειδικά σχολεία αφού δεν έχει θεσμοθετηθεί η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και ειδικού προσωπικού;

β. Στα δομικά εμπόδια εντάσσονται ζητήματα που αφορούν στον τόπο και το χρόνο προσφοράς των υπηρεσιών, τη διοικητική δομή του φορέα, το ωράριο υποδοχής και εξυπηρέτησης, το τυχόν αναλυτικό πρόγραμμα και τους τρόπους (μέθοδοι και τεχνικές) παρέμβασης που εφαρμόζει.

Εμπόδια στη διεπιστημονική συνεργασία 7/13

Ο τόπος και ο χρόνος προσφοράς των υπηρεσιών

Ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται η προσφορά υπηρεσιών σε ένα σχολείο διαφέρει από τον αντίστοιχο τρόπο σε ένα ιατροπαιδαγωγικό κέντρο και, κατ' επέκταση, διαφέρει ο τρόπος με τον οποίο εκπαιδευτικοί και θεραπευτές οργανώνουν την εργασία τους. Στις περιπτώσεις που οι εν λόγω κλάδοι λειτουργούν χωριστά, οι δυσκολίες ξεπερνιούνται πιο εύκολα. Όταν όμως θεραπευτές και εκπαιδευτικοί συνυπάρχουν σε ένα ειδικό σχολείο, είναι πιθανό να δημιουργηθούν εντάσεις.

Το σχολικό πλαίσιο έχει ένα πρόγραμμα διαφορετικό κατά βαθμίδα, αλλά ίδιο για όλα τα παιδιά κάθε βαθμίδας. Τα ιατροπαιδαγωγικά κέντρα έχουν πιο ευέλικτο πρόγραμμα, το οποίο λειτουργεί στο πλαίσιο του ισχύοντος ωραρίου, με στόχο ο ενδιαφερόμενος, άτομο ή οικογένεια, να εξυπηρετηθεί την ώρα που μπορεί. Το ειδικό προσωπικό, εντασσόμενο στο ειδικό σχολείο, χάνει αυτή την ευελιξία. Με ποιο τίμημα;

Εμπόδια στη διεπιστημονική συνεργασία 8/13

Επιπλέον, τα παιδιά στα ιατροπαιδαγωγικά κέντρα κάνουν θεραπεία ατομικά ή το πολύ σε μικρές ομάδες. Αυτό στο σχολικό πλαίσιο είναι δύσκολο διότι λείπει η υλικοτεχνική υποδομή και η εξειδικευμένη βοήθεια προσφέρεται στην τάξη μαζί με τον εκπαιδευτικό. Ένας εκπαιδευτικός ρωτάει: «Γιατί ο ψυχολόγος, ο κοινωνικός λειτουργός, ο λογοπεδικός, ο επιμελητής ίσως περισσότερο, δεν μπαίνουν στην τάξη, να αντιμετωπίσουν κοινά με τον δάσκαλο ένα πρόβλημα της τάξης ή των παιδιών;»

Εμπόδια στη διεπιστημονική συνεργασία 9/13

Διοικητική δομή

Τα ειδικά σχολεία αποτελούν μέρος ενός συνολικού εκπαιδευτικού συστήματος με ισχύ σε εθνική κλίμακα και θεσμοθετημένη ιεραρχία. Τα ιατροπαιδαγωγικά κέντρα δεν έχουν αντίστοιχη εθνική και θεσμική υπόσταση. Οι ειδικοί της ψυχικής υγείας, ανεξαρτήτως αν εργάζονται σε σχολεία ή ιατροπαιδαγωγικά κέντρα, ασκούν επαγγέλματα που δεν είναι ακόμη κατοχυρωμένα, πόσο μάλλον η ιεραρχία και τα όριά τους. Το κοινά αποδεκτό πλαίσιο λειτουργίας τους στα πλαίσια των ιατροπαιδαγωγικών πιθανόν να μην είναι γνωστό ή αποδεκτό από τους εκπαιδευτικούς. Το ωράριό τους είναι ευέλικτα καλυμμένο με ατομικές θεραπευτικές συνεδρίες, συνεδρίες αξιολόγησης-διάγνωσης, συναντήσεις με γονείς και με επισκέψεις σε άλλες υπηρεσίες. Τέτοιες διαφορές δημιουργούν δυσκολίες στη συνεργασία και αν τύχουν άκαιρου ή δύσκαμπτου χειρισμού εύκολα μεταβάλλονται σε δυσεπίλυτα εμπόδια στη συνεργασία.

Εμπόδια στη διεπιστημονική συνεργασία 10/13

Αναλυτικό πρόγραμμα

Το αναλυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας στα σχολεία λειτουργεί επίσης σε πανελλαδικό επίπεδο με ελάχιστες δυνατότητες προσαρμογής στις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών, ενώ το πρόγραμμα παρέμβασης στα ιατροπαιδαγωγικά κέντρα, όπως ήδη αναφέραμε, είναι ατομικό και ποικίλλει ανάλογα με τη διάγνωση. Όμως, τι μπορεί να σημαίνει η διαφορά αυτή σε έναν κοινό χώρο δουλειάς; Για παράδειγμα οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο του αναλυτικού προγράμματος εξετάζουν τη γλώσσα, ως προς τη λειτουργία και τη χρήση της, ενώ οι λογοπεδικοί εξετάζουν και παρεμβαίνουν στη δομή της γλώσσας -του λόγου. Αν λοιπόν οι εκπαιδευτικοί και οι λογοπεδικοί δεν καταλήξουν σε ένα κοινό πεδίο χρήσης-κατανόησης της ορολογίας και των στόχων παρέμβασης, θα αντιμετωπίσουν πρόβλημα επικοινωνίας και κατά συνέπεια συνεργασίας, παρόλο που δεν υπάρχει τελειότερο παράδειγμα αλληλοσυμπλήρωσης ειδικοτήτων.

Εμπόδια στη διεπιστημονική συνεργασία 11/13

Επιπλέον, τι συμβαίνει όταν στο ειδικό σχολείο, το ειδικό προσωπικό καλείται να προσαρμόσει τον τρόπο παρέμβασής του σε ένα πλαίσιο αρκετά γραφειοκρατικό και αυστηρό; Είναι οι εκπαιδευτικοί προετοιμασμένοι να γνωρίσουν έναν άλλο τρόπο παρέμβασης στο μαθητή στο σχολικό πλαίσιο; Πόσο ο εκπαιδευτικός περιμένει την άλλη ειδικότητα να μπει στην τάξη, να τον βοηθήσει στο χειρισμό του παιδιού και σε ποιο βαθμός ειδικός θεωρεί ότι πράγματι αυτή είναι η δουλειά του;

Τρόποι παρέμβασης

Ο εκπαιδευτικός εστιάζει την εργασία του στην ομάδα, με συγκεκριμένα εργαλεία δουλειάς ενώ ο επαγγελματίας ψυχικής υγείας εστιάζει στο άτομο και στην οικογένεια. Τα εργαλεία δουλειάς του είναι πολλά, η δε προσέγγισή του ποικίλλει ανάλογα με τη θεωρητική σχολή σκέψης που ενέπνεε την εκπαίδευση ή την εξειδίκευσή του στη θεραπευτική παρέμβαση.

Εμπόδια στη διεπιστημονική συνεργασία 12/13

γ. Στα διαδικαστικά εμπόδια εντάσσονται τα θέματα παραπομπής, τήρησης αρχείου κ.ά.

Τα ερωτήματα στον τομέα αυτό είναι ίδια για τους επαγγελματίες εκπαίδευσης και υγείας, είτε εργάζονται σε ιατροπαιδαγωγικό κέντρο είτε σε ειδικό σχολείο. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα εξής:

Είναι εύκολη η πρόσβαση του παιδιού ή και της οικογένειας στις προσφερόμενες υπηρεσίες; Πώς οργανώνεται η παραπομπή του παιδιού σε πιο εξειδικευμένες υπηρεσίες; Πώς αξιολογείται η εξέλιξή του;

Τηρείται το ατομικό πλάνο πορείας της εκπαίδευσης ή της θεραπείας του μαθητή; Αν ναι, η συμπλήρωση του είναι προϊόν συνεργασίας όλης της ομάδας;

Μήπως κάθε επαγγελματίας έχει δικό του φάκελο για κάθε παιδί; Η συνεργασία για κοινό σχεδιάσμα, κοινή δράση και την παρέμβαση που έχει ανάγκη το παιδί ή και η οικογένειά του δεν είναι αυτονόητη, ούτε κεκτημένη.

δ. Στα περιβαλλοντικά εμπόδια, εξετάζονται κυρίως η προσέγγιση στην οικογένεια και την τοπική κοινότητα.

Στα ιατροπαιδαγωγικά κέντρα οι γονείς ή πρόσωπα του περιβάλλοντος φέρνουν τα παιδιά στις συνεδρίες. Οι γονείς συμμετέχουν κι έχουν λόγο στο προτεινόμενο θεραπευτικό σχήμα. Στο σχολείο οι συναντήσεις με τους γονείς πραγματοποιούνται σε συγκεντρώσεις. Αρκετοί γονείς αντιδρούν σε αυτή τη μαζικότητα. Εκεί το προσωπικό μπορεί να δει τους γονείς μόνο αν τους καλέσει και εφόσον εκείνοι ανταποκριθούν στην πρόσκληση. Πολλοί γονείς νιώθουν απομονωμένοι ή ότι τα διαμειβόμενα στο σχολείο δεν τους αφορούν.

Σε ό,τι αφορά στην προσέγγιση της τοπικής κοινότητας εξετάζεται η σχέση της υπηρεσίας με την τοπική κοινωνία, ο βαθμός αποδοχής της ύπαρξης και της λειτουργίας της. Ποια η μεταξύ τους διασύνδεση και σε ποια θέματα; Πώς επικοινωνεί με άλλες υπηρεσίες, τα αρμόδια υπουργεία, το κράτος; Η πρόσβαση των ενδιαφερομένων σε αυτήν είναι εύκολη; Ποια η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών σε κοινοτικό επίπεδο;

Η Διεπαγγελματική Συμβουλευτική 1/12

Η πρόληψη και η αντιμετώπιση των εμποδίων όλων των κατηγοριών που παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη ενότητα και είναι δυνατόν να παρουσιαστούν στη διεπιστημονική συνεργασία μεταξύ επαγγελματιών της ίδιας ή διαφορετικών ειδικοτήτων, συνεπάγονται την ύπαρξη και λειτουργία ορίων, αλληλοαναγνώρισης και αλληλοσεβασμού μεταξύ των ειδικοτήτων, καθώς και τη λειτουργία ενός κοινού τόπου και ενός κοινού χρόνου για να συνομιλούν, να ανταλλάσσουν σκέψεις, απόψεις, ιδέες και εμπειρίες. Αυτό τον κοινό τόπο και χρόνο οργανώνει, υπερασπίζεται και αναπτύσσει η διεπαγγελματική συμβουλευτική.

- Με τον όρο *διεπαγγελματική συμβουλευτική* αναφερόμαστε στο έργο που επιτελείται όταν ένας επαγγελματίας -ο σύμβουλος- βοηθά έναν άλλο -το συμβουλευόμενο- σ' ένα πρόβλημα, που αντιμετωπίζει στην εργασία του, χωρίς να αναλαμβάνει ο ίδιος τη φροντίδα ή την ευθύνη για το πρόβλημα αυτό. Η ευθύνη για το πρόβλημα παραμένει στο συμβουλευόμενο.

Η Διεπαγγελματική Συμβουλευτική 2/12

Στο πλαίσιο της διεπαγγελματικής συμβουλευτικής, σύμβουλος και συμβουλευόμενος συν-βουλεύονται δηλαδή σκέπτονται μαζί, με ποιον τρόπο/πώς ο συμβουλευόμενος θα μπορούσε να κάνει καλύτερα και πιο αποδοτικά τη δουλειά του.

Ο σύμβουλος είναι επαγγελματίας της ίδιας ή συναφούς ειδικότητας με τον συμβουλευόμενο, εκπαιδευμένος στις αρχές και τη διεργασία της διεπαγγελματικής συμβουλευτικής. Είναι εξωτερικός συνεργάτης της υπηρεσίας. Δεν έχει και δεν μπορεί να έχει διοικητική ή άλλη ευθύνη για το επιτελούμενο από τους επαγγελματίες ή την υπηρεσία έργο, ούτε είναι πρώην προϊστάμενος ή πρώην εργαζόμενος εκεί.

Η πρόσκληση συμβούλου είναι εγκεκριμένη από τη διοίκηση και η αμοιβή του συχνότερα καταβάλλεται από την οργάνωση.

Η Διεπαγγελματική Συμβουλευτική 3/12

Ο συμβουλευόμενος είναι ένα άτομο-επαγγελματία ή μια ομάδα επαγγελματιών, με ένα συγκεκριμένο ή περισσότερους ρόλους στην εκτέλεση ενός έργου, το οποίο εξυπηρετεί και συμβάλλει στο στόχο ή τους στόχους της οργάνωσης/της υπηρεσίας στην οποία εργάζεται/εργάζονται.

Σημειώνουμε ότι η χρήση του ενικού και του αρσενικού γένους στο κείμενό μας αυτό -συμβουλευόμενος- στη θέση ο/η συμβουλευόμενος/η/οι συμβουλευόμενοι/νες δεν συνεπάγεται την επικράτηση ή δική μας προτίμηση στην ατομική διεπαγγελματική συμβουλευτική, αλλά επιλέχθηκε για διευκόλυνση του αναγνώστη/των αναγνωστών του.

Ειδικότερα, η διεπαγγελματική συμβουλευτική μπορεί να προσφερθεί σε ένα άτομο, μια δυάδα ή μια ομάδα συνεργατών σε ένα ιατροπαιδαγωγικό κέντρο ή ειδικό σχολείο ή σε μια δυάδα ή ομάδα ειδικών από τους δύο φορείς, οι οποίοι εμπλέκονται στο χειρισμό ενός μαθητή που έχει αξιολογηθεί ή παρακολουθείται από τον ένα ή πρόκειται να παραπεμφθεί στον άλλο.

Η Διεπαγγελματική Συμβουλευτική 4/12

Η διεπαγγελματική συμβουλευτική αποτελεί ένα διαρκώς αυξανόμενου ενδιαφέροντος αντικείμενο συζήτησης, διδασκαλίας και πρακτικής τα τελευταία τριανταπέντε χρόνια που ακολούθησαν μετά την εισαγωγή της από τον ψυχίατρο Gerald Caplan (1964, 1970) και έχει αναγνωριστεί ως «ουσιώδης δεξιότητα του ρεπερτορίου κάθε ειδικού και εμπειρογνώμονα» (Steinberg, 1992, σελ. 43). Οι εφαρμογές της δεν περιορίζονται στα πεδία της ψυχικής υγείας, της εκπαίδευσης και της παραβατικότητας, στα οποία έχει ευρεία εφαρμογή, αλλά έχουν επεκταθεί στα πεδία οργάνωσης και διαχείρισης της απασχόλησης στην έρευνα και τις επιχειρήσεις και της παραγωγικότητας στη βιομηχανία. Το θεωρητικό πλαίσιο αναφοράς και κατανόησης της διεπαγγελματικής συμβουλευτικής εξαρτάται από τη θεώρηση που ασπάζεται ή υπηρετεί ο σύμβουλος και η φιλοσοφία που ενέπνεε την εξειδίκευσή του σε αυτήν. Οι επικρατέστερες προσεγγίσεις είναι ψυχοδυναμικής, συστημικής και γνωσιακής-συμπεριφοριστικής έμπνευσης.

Η Διεπαγγελματική Συμβουλευτική 5/12

Οι τομείς που καλύπτει η διεπαγγελματική συμβουλευτική μπορεί να είναι:

- Ένα κλινικό πρόβλημα με επίκεντρο τον θεραπευόμενο ή τον μαθητή.
- Ένα ζήτημα διαχείρισης ή αυτοδιαχείρισης κατά την άσκηση έργου με επίκεντρο το συμβουλευόμενο.
- Κάποιο ή κάποια οργανωτικά ή διοικητικά προβλήματα στα οποία πιθανώς εμπλέκονται όλοι ή πολλοί συμβαλλόμενοι (προσωπικό, θεραπευόμενος ή μαθητής, γονείς, υπηρεσιακό πλαίσιο) με επίκεντρο το χώρο της εργασίας.
- Οι σχέσεις με την κοινότητα, άλλους ή συναφείς φορείς ή με άτομα κύρους, με επικέντρωση στον συμβουλευόμενο ή την οργάνωση ή και στους δύο.

Η Διεπαγγελματική Συμβουλευτική 6/12

Τρεις είναι οι αντίστοιχοι τύποι διεπαγγελματικής συμβουλευτικής:

- *Η επικεντρωμένη στην περίπτωση* (μαθητής, ασθενής, ασφαλισμένος κ.ά.). Ο σύμβουλος εστιάζει στην εκ μέρους του συμβουλευόμενου πληρέστερη κατανόηση των δυσκολιών του «πελάτη» του, προκειμένου να του παρέχει την πλέον κατάλληλη θεραπεία.
- *Η επικεντρωμένη στο πρόγραμμα παρέμβασης*. Ο σύμβουλος καλείται να βοηθήσει στην αποδοτικότερη διαχείριση ζητημάτων που αφορούν τη λειτουργία ή προκύπτουν κατά την υλοποίηση των προγραμμάτων μιας υπηρεσίας. Αυτά μπορεί να εμφανιστούν σε επίπεδο της διοίκησης, του σχεδιασμού ή των κανόνων που διέπουν τις διαδικασίες πρόσληψης, εκπαίδευσης προσωπικού ή τις μεθόδους υλοποίησης των προγραμμάτων, π.χ. πρόληψης, θεραπείας ή αποκατάστασης.
- *Η επικεντρωμένη στον συμβουλευόμενο*. Εκτιμάται η φύση των δυσκολιών του συμβουλευόμενου στην προσέγγιση που επιχειρεί και αναζητείται ο εκ μέρους του επαρκέστερος χειρισμός.

Η Διεπαγγελματική Συμβουλευτική 7/12

Με βάση τα παραπάνω ένα συμβόλαιο διεπαγγελματικής συμβουλευτικής περικλείει και κατοχυρώνει την ισχύ ορισμένων αρχών. Οι αρχές αυτές είναι:

Η σχέση μεταξύ συμβούλου και συμβουλευόμενου είναι ισότιμη και αμφίδρομη.

Η συμβουλευτική προσφέρεται στο επίπεδο για το οποίο ζητείται.

Ο σύμβουλος θεωρεί το συμβουλευόμενο ικανό να χειριστεί τα θέματα για τα οποία έχει ζητηθεί η συμβουλευτική.

Ο σύμβουλος βοηθά το συμβουλευόμενο να κατανοήσει τη φύση του προβλήματος και τις πιθανές επιλογές του για σωστότερο ή πιο αποδοτικό χειρισμό.

Η τήρηση του απορρήτου και της εμπιστευτικότητας αφορά όχι μόνο το περιεχόμενο της συμβουλευτικής αλλά και τη σχέση συμβούλου-συμβουλευόμενου.

Η ευθύνη για την αξιοποίηση των διαπιστώσεων στις οποίες καταλήγει η συμβουλευτική ανήκει αποκλειστικά στο συμβουλευόμενο.

Η Διεπαγγελματική Συμβουλευτική 8/12

- Η διαδικασία της διεπαγγελματικής συμβουλευτικής αρχίζει με το αίτημα -τη διαπραγμάτευση του θέματος για το οποίο ζητείται συμβουλευτική (προ-συμβουλευτική). Ακολουθεί η διερεύνηση του πλαισίου (αρχές, δεοντολογία, αμοιβή) και η δέσμευση των συμβαλλομένων σ' αυτό και η από κοινού διερεύνηση του προβλήματος, των τρόπων αντιμετώπισης και των διαθέσιμων πόρων. Ολοκληρώνεται με την επαναπλαισίωση.
- Η διεπαγγελματική συμβουλευτική διαφέρει από άλλες μορφές συνεργασίας που λαμβάνουν χώρα στα πεδία της εκπαίδευσης και της ψυχικής υγείας. Ειδικότερα, η διεπαγγελματική συμβουλευτική:
- Δεν είναι εποπτεία, η εποπτεία ενέχει μια ιεραρχική σχέση: ο επόπτης κατέχει μεγαλύτερη εμπειρία και εξειδικευμένη γνώση από τον εποπτευόμενο επαγγελματία και έχει ευθύνη για την εξέλιξη και την τελική απόδοσή του στο κλινικό του έργο.

Η Διεπαγγελματική Συμβουλευτική 9/12

- Δεν είναι ψυχοθεραπεία: η ψυχοθεραπεία παρέχεται στο άτομο που έχει την επιθυμία να κατανοήσει και να επιλύσει προσωπικές δυσκολίες, προβλήματα ή να αντιμετωπίσει μια διαταραχή.
- Δεν είναι διδασκαλία: η διδασκαλία συνεπάγεται τη σχέση μεταξύ του ειδήμονα-δασκάλου (που μεταδίδει νέα, πρόσθετη ή εξειδικευμένη γνώση) και του διδασκόμενου.
- Δεν είναι διασυνδεδετική: στη διασυνδεδετική ο ειδικός είναι μέλος της ομάδας, καλείται να εξετάσει κάποιους ασθενείς και να πάρει μέρος σε κλινικές συναντήσεις και γνωμοδοτεί για τους συγκεκριμένους ασθενείς.
- Δεν είναι ιατρικό συμβούλιο: στο ιατρικό συμβούλιο συνήθως μετέχουν μόνο γιατροί και ο ειδικός καλείται να συμβάλει στη διατύπωση ενός συμπεράσματος για τη διάγνωση, την πλέον δόκιμη αντιμετώπιση ή την πρόγνωση ενός προβλήματος.

Η Διεπαγγελματική Συμβουλευτική 10/12

- Δεν είναι συζήτηση περίπτωσης: αυτή γίνεται σε προσχεδιασμένη, με τακτή συχνότητα, συνάντηση της διεπιστημονικής ομάδας ενός ιατροπαιδαγωγικού ή ειδικού σχολείου με στόχο την ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων και την αξιολόγηση σχετικά με την πορεία ή την επιλογή χειρισμού συγκεκριμένων κάθε φορά περιστατικών.
- Δεν είναι διοικητικός έλεγχος: αυτός εστιάζεται στην αξιολόγηση της διαδικασίας και των μεθόδων τήρησής της στο συγκεκριμένο εργασιακό πλαίσιο και καταλήγει σε πόρισμα για ισχύ-εφαρμογή ή για αναθεώρηση ή κατάργηση.

Η Διεπαγγελματική Συμβουλευτική 11/12

- Σε αντίθεση με τις παραπάνω μορφές συνεργασίας:
- η διεπαγγελματική σχέση παρέχει ένα πλαίσιο στο οποίο ο συμβουλευόμενος ενθαρρύνεται να σκεφθεί σε σχέση με το στόχο του,
- εστιάζεται και συμβάλλει στην αποκάλυψη των διαδραστικών όψεων της δυσκολίας -των προβλημάτων,
- επιχειρεί συστηματική διερεύνηση και αποσαφήνιση του προβλήματος και παράλληλη διερεύνηση και αποσαφήνιση των πιθανών λύσεων.
- Ο συμβουλευόμενος βοηθιέται:
- να χρησιμοποιήσει τα δικά του μέσα (γνώσεις, φαντασία, ταλέντα, κλήσεις) στη διεκπεραίωση ενός καθορισμένου έργου (task)-
- να αποσαφηνίσει τη φύση του προβλήματος που τον απασχολεί-
- να επανεξετάσει τα συναισθήματά του γύρω από την κατάσταση ή την περίπτωση-
- να ενεργήσει εποικοδομητικά σε μια συγκεκριμένη περίπτωση ή και να συνεργήσει αποτελεσματικά

Η Διεπαγγελματική Συμβουλευτική 12/12

Ειδικότερα με τον όρο «μέσα του συμβουλευόμενου» αναφερόμαστε:

- Α. Στις επαγγελματικές δεξιότητάς του, γενικά και ειδικά στην περίπτωση ενός συγκεκριμένου εξυπηρετούμενου/μαθητή/ασθενή κ.ά.
- Β. Στις προσωπικές ιδιότητες και ικανότητές του.
- Γ. Στις διαθέσιμες πηγές στο πλαίσιο της δουλειάς του, όπως οι στενοί συνεργάτες, η οργανωτική ή και η επιστημονική δομή της υπηρεσίας του (Steinberg, 1992, σελ. 45).
- Η εστίαση της διεπαγγελματικής συμβουλευτικής επαναπροσδιορίζεται στις περιπτώσεις που στη διάρκεια της διαπιστώνεται ότι ο αρχικός στόχος της έχει διαφοροποιηθεί ή θα χρειαστεί να μετατεθεί, για παράδειγμα, από το συμβουλευόμενο στην οργάνωση ή ότι η συνεδρία τείνει να μεταβληθεί σε συνεδρία ψυχοθεραπείας ή εποπτείας ή σχεδιασμού πολιτικής.